

**RADA
EURÓPSKEJ ÚNIE**

**V Bruseli, 23. marca 2005 (11.05)
(OR. fr)**

**7619/1/05
REV 1**

CONCL 1

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

od: Predsedníctvo

komu: Delegácie

Vec: **EURÓPSKA RADA V BRUSELI
22. a 23. MARCA 2005**

ZÁVERY PREDSEDNÍCTVA

Delegáciám v prílohe zasielame závery predsedníctva Európskej rady v Bruseli (22. a 23. marca 2005).

1. Zasadnutiu predchádzal úvodný prejav Josepa Borrellu, predsedu Európskeho parlamentu, po ktorom nasledovala výmena názorov. Predseda Komisie pri tejto príležitosti predstavil strategické ciele svojej inštitúcie na obdobie rokov 2005 – 2009. Hlavy štátov alebo vlád ich vzali na vedomie a privítali vysokú mieru zhody medzi Radou, Európskym parlamentom a Komisiou v prioritách Únie, najmä pokiaľ ide o legislatívnu aktivitu na nasledujúce roky.
2. Európska rada preskúmala tieto otázky:
 - I. Pakt stability a rastu
 - II. Preskúmanie lisabonskej stratégie v polovici jej trvania
 - III. Trvalo udržateľný rozvoj
 - IV. Klimatické zmeny
 - V. ITER
 - VI. Príprava summitu OSN v septembri 2005
 - VII. Libanon

o
o o

I. PAKT STABILITY A RASTU

3. Európska rada schvaľuje správu Rady ECOFIN z 20. marca 2005 (pozri prílohu II) s názvom „Zlepšenie vykonávania Paktu stability a rastu“ a schvaľuje závery a návrhy, ktoré obsahuje. Táto správa aktualizuje a dopĺňa Pakt stability a rastu, ktorý pozostáva z Amsterdamského uznesenia Európskej rady a nariadení Rady 1466/97 a 1467/97. Komisia sa vyzýva, aby urýchlene predložila návrhy na zmenu a doplnenie nariadení Rady.

II. OBNOVENIE LISABONSKEJ STRATÉGIE: PARTNERSTVO PRE RAST A ZAMESTNANOSŤ

A. AKTUÁLNA STRATÉGIA

4. Päť rokov po začatí lisabonskej stratégie sú jej výsledky zmiešané. Popri nepopierateľných pokrokoch existujú nedostatky a zrejmé zaostávanie. Vzhľadom na výzvy, ktoré je potrebné riešiť, je cena za neskoré alebo neúplné reformy vysoká, ako to dokazuje priepastný rozdiel medzi potenciálom rastu Európy a potenciálom rastu jej ekonomických partnerov. Je preto naliehavé konať.
5. Aby to bolo možné, je nevyhnutné bez meškania obnoviť lisabonskú stratégiu a znovu pristúpiť k sústredeniu priorít na rast a zamestnanosť. Európa musí obnoviť základy svojej konkurencieschopnosti, zvýšiť svoj potenciál rastu ako aj svoju produktivitu a posilniť sociálnu súdržnosť tým, že bude klásť dôraz na znalosti, inováciu a zhodnotenie ľudského kapitálu.
6. Na dosiahnutie týchto cieľov musí Únia viac mobilizovať všetky vhodné prostriedky jednotlivých štátov a Spoločenstva vrátane politiky súdržnosti, v troch rozmeroch stratégie - hospodárskom, sociálnom a environmentálnom - aby lepšie využila ich synergie vo všeobecnom kontexte trvalo udržateľného rozvoja. Popri vládach si musia všetci zainteresovaní aktéri - parlamenty, regionálne a miestne orgány, sociálni partneri, občianska spoločnosť - osvojiť stratégiu a aktívne sa zúčastňovať na plnení týchto cieľov.
7. Finančné perspektívy na obdobie rokov 2007 – 2013 musia zároveň Únii poskytnúť primerané prostriedky na úspešné vykonávanie politik Únie vo všeobecnosti a najmä v oblastiach politik, ktoré prispievajú k realizácii lisabonských priorít. Zdravé makroekonomické podmienky sú kľúčové pre podporu úsilia o rast a zamestnanosť. K tomu prispievajú zmeny a doplnenia Paktu stability a rastu tým, že umožnia členským štátom plne zohrávať svoju rolu pri obnove dlhodobého rastu.

8. Európska rada víta oznámenie Komisie „Pracujme spolu na raste a zamestnanosti - Nový začiatok pre Lisabonskú stratégiu“, ktoré bolo predložené pri preskúmaní (lisabonskej stratégie) v polovici jej trvania. Rada v tejto súvislosti víta dôležitý prínos Európskeho parlamentu, Výboru regiónov, Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru a sociálnych partnerov. Vzhľadom na tieto návrhy Európska rada vyzýva Radu a členské štáty, aby bezodkladne obnovili stratégiu na základe týchto prvkov zameraných na rast a zamestnanosť.
9. Európska rada víta záväzok sociálnych partnerov tak, ako ho vyjadrili na Summite tripartity 22. marca. Vyzýva sociálnych partnerov, aby predložili spoločný pracovný program pre rast a zamestnanosť v rámci oblastí svojich kompetencií.

Okrem toho povzbudzuje Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby s hospodárskymi a sociálnymi výbormi členských štátov a inými partnerskými organizáciami zriadil interaktívnu sieť iniciatív občianskej spoločnosti určenú na podporu vykonávania stratégie.

B. HLAVNÉ ZAMERANIA OBNOVY LISABONSKEJ STRATÉGIE

Znalosti a inovácia - motory trvalo udržateľného rastu

10. Európsky priestor znalostí musí podnikom umožniť vytvorenie nových konkurenčných faktorov, spotrebiteľom využitie nových tovarov a služieb a pracovníkom získanie nových schopností. V tomto smere je dôležité rozvíjať výskum, vzdelávanie a inovácie vo všetkých ich formách, pokiaľ tieto umožnia premeniť znalosti na pridanú hodnotu a vytvoriť viac pracovných miest a lepšie pracovné miesta. Okrem toho je v nasledujúcich rokoch potrebné podporiť skutočný dialóg medzi zainteresovanými subjektami verejného a súkromného sektora spoločnosti založenej na znalostiach.

11. V oblasti výskumu a vývoja sa zachová všeobecný cieľ úrovne investícií vo výške 3%, s primeraným rozdelením medzi súkromné a verejné investície. Osobitné strednodobé úrovne sa musia stanoviť na vnútroštátnej úrovni. Tento cieľ sa dosiahne medziiným prostredníctvom daňových stimulov pre súkromné investície, prostredníctvom účinnejšieho využitia verejných investícií a prostredníctvom modernizácie riadenia výskumných inštitúcií a univerzít.
12. 7. rámcový program pre výskum a vývoj prepožičia nový impulz európskemu výskumnému priestoru v prospech všetkých členských štátov posilnením európskej spolupráce, mobilizovaním súkromných investícií do kľúčových oblastí pre konkurencieschopnosť a príspevom k preklenutiu priepastného rozdielu v technológiách. Tento program musí pôsobiť ako hybná páka na vnútroštátne rozpočty pre výskum. Musí sa posilniť príťažlivosť Európy pre výskumných pracovníkov účinným zlepšením podmienok ich mobility a podmienok výkonu ich povolania. V tejto oblasti by bolo dôležité vytvorenie európskej rady pre výskum zameranej na podporu špičkového a základného výskumu. Práce na európskom vesmírnom programe umožnia využiť schopnosti inovácie a silný potenciál v tomto sektore.
13. Členské štáty musia rozvíjať svoju inovačnú politiku podľa svojich špecifik a okrem iného s týmito cieľmi: vytvorenie podporných mechanizmov pre inovatívne MSP vrátane rozbiehania nových projektov alebo podnikov (*start-ups*) moderných technológií, podpory spoločného výskumu medzi podnikmi a univerzitami, zlepšovania prístupu k rizikovému kapitálu, presmerovania verejného obstarávania na inovatívne tovary a služby, rozvoja partnerstiev pre inováciu a inovačných stredísk na regionálnej a miestnej úrovni.
14. Nový program Spoločenstva pre konkurencieschopnosť a inováciu by mal dať silný impulz inovácii v celej Európskej únii tým, že vytvorí nový mechanizmus financovania inovatívnych MSP s vysokým potenciálom rastu, zracionalizuje a posilní podpornú technickú sieť pre inovácie v podnikoch a podporí rozvoj regionálnych stredísk a európskych sietí pre inováciu.

15. Európska rada berie na vedomie úmysel Komisie predložiť návrh na vytvorenie Európskeho technologického inštitútu.
16. Európa potrebuje pevnú priemyselnú štruktúru na celom svojom území. Nevyhnutné pokračovanie v aktívnej priemyselnej politike znamená posilňovanie konkurenčných výhod priemyselnej základne a zároveň zabezpečovanie komplementárnosti činností na vnútroštátnej, nadnárodnej a európskej úrovni. Tento cieľ sa bude sledovať medziiným prostredníctvom technologických iniciatív založených na partnerstvách verejného a súkromného sektora a prostredníctvom organizácie technologických platforiem s cieľom vypracovať dlhodobé programy výskumu. Komisia do júna vypracuje správu o svojich prípravných prácach v tejto oblasti.
17. Európska investičná banka musí rozšíriť svoj štruktúrovaný mechanizmus financovania na projekty výskumu a vývoja a spolu s Komisiou preskúmať nové možnosti použitia fondov Spoločenstva ako hybných pák pre pôžičky EIB.
18. Je nevyhnutné rozvíjať plne integrujúcu informačnú spoločnosť založenú na rozšírení informačných a komunikačných technológií vo verejných službách, v MSP a domácnostiach. S týmto cieľom sa Iniciatíva i2010 sústreďí na výskum a vývoj v oblasti IKT, rozvoj mediálneho priemyslu, bezpečnosť sietí a informácií, ako aj na zbližovanie a interoperabilitu s cieľom vytvoriť informačný priestor bez hraníc.

19. Európska rada pripomína dôležitý prínos environmentálnej politiky k rastu a zamestnanosti, ako aj ku kvalite života, najmä vďaka rozvoju ekologických inovácií a ekologických technológií, ako aj trvalo udržateľnému využívaniu prírodných zdrojov, ktoré so sebou prinášajú vznik nových oblastí odbytu a nových pracovných miest. Zdôrazňuje dôležitosť efektívneho využívania energií ako faktora konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rozvoja a víta úmysel Komisie vytvoriť Európsku iniciatívu pre účinnosť energií, ako aj zelenú knihu v roku 2005. Výrazne sa musia podporiť ekologické inovácie, environmentálne technológie najmä v sektoroch energie a dopravy a venovať osobitnú pozornosť MSP a podpore ekologických technológií v oblasti verejného obstarávania. Okrem svojho vývoja na vnútornom trhu má tento sektor výrazný vývozný potenciál. Európska rada vyzýva Komisiu a členské štáty, aby urýchlene vykonávali akčný plán na podporu ekologických technológií aj konkrétnymi opatreniami s lehotami, o ktorých sa dohodnú s hospodárskymi operátormi. Európska rada opätovne potvrdzuje dôležitosť cieľa zastaviť stratu biologickej diverzity do roku 2010 najmä zaradením tejto požiadavky do ostatných politík vzhľadom na význam biodiverzity pre niektoré hospodárske odvetvia.

Prítlačlivý priestor pre investovanie a prácu

20. S cieľom podporiť investície a vytvoriť pritlačlivý rámec pre podniky a pracovníkov musí Európska únia dopracovať svoj vnútorný trh a vybaviť sa priaznivejším regulačným prostredím pre podniky, ktoré musia rozvíjať zmysel pre sociálnu zodpovednosť. Rovnako potrebné sú aj výkonné infraštruktúry, ktoré sa okrem iného dotýkajú problému chýbajúcich článkov, kvalitných a cenovo prístupných verejnoprospešných služieb, ako aj zdravého životného prostredia založeného na trvalo udržateľnej spotrebe a výrobe a vysokej kvalite života.
21. Európska rada vyzýva členské štáty, aby vyvinuli čo najväčšie úsilie na plnenie záväzkov prijatých v Barcelone v marci 2002 vrátane preberania smerníc.

22. V súvislosti s dobudovaním vnútorného trhu Európska rada označila tieto prioritné oblasti:

Na podporu rastu a zamestnanosti a posilnenie konkurencieschopnosti musí byť vnútorný trh služieb plne funkčný, pričom plne zachováva európsky sociálny model. So zreteľom na prebiehajúcu diskusiu, z ktorej vyplýva, že súčasné znenie návrhu smernice plne nezodpovedá požiadavkám, Európska rada žiada, aby sa v rámci legislatívneho procesu vynaložilo všetko úsilie na dosiahnutie širokého konsenzu, ktorý bude zodpovedať všetkým cieľom. Európska rada berie na vedomie, že efektívne služby všeobecného ekonomického záujmu majú významnú úlohu vo výkonnom a dynamickom hospodárstve.

Akákoľvek dohoda o REACH musí zosúladiť záujmy ochrany životného prostredia a zdravia s nutnosťou rozvíjať konkurencieschopnosť európskeho priemyslu a zároveň venovať osobitnú pozornosť MSP a ich schopnosti inovácie.

23. Okrem aktívnej politiky hospodárskej súťaže Európska rada vyzýva členské štáty, aby pokračovali na ceste k zníženiu celkovej úrovne štátnej pomoci a zároveň brali do úvahy možné zlyhania trhu. Tento vývoj musí sprevádzať presun pomoci na podporu niektorých horizontálnych cieľov, akými sú výskum a inovácia a zhodnotenie ľudského kapitálu. Reforma regionálnej pomoci by okrem podpory zvýšenej úrovne investícií mala umožniť zníženie rozdielov v súlade s lisabonskými cieľmi.

24. Európska rada pripomína význam, ktorý prikladá zlepšovaniu regulačného rámca a vyzýva k dôraznému pokračovaniu prác tak, ako ich okrem iného stanovila iniciatíva šiestich predsedníctiev a operačný program Rady 2005 pre celkové hodnotenie na jednom z jej budúcich zasadnutí. Berie na vedomie oznámenie predložené Komisiou a zdôrazňuje nutnosť rozhodného konania v tomto smere zároveň na európskej aj na vnútroštátnej úrovni. Európska rada vyzýva Komisiu a Radu, aby preskúmala spoločnú metodiku merania administratívnej záťaže s cieľom dosiahnuť súlad do konca roku 2005. Tento súlad by mal využiť výsledky skúšobných projektov Komisie, ktoré sa očakávajú v priebehu roka 2005; vyzýva Komisiu, aby rozvinula svoj systém analýzy dopadu podľa svojho oznámenia, pracovala spolu s Radou na zabezpečení rýchlejšieho pokroku v rámci zjednodušovania a nakoniec, aby prijala iniciatívy na povzbudenie účasti všetkých aktérov priamo zainteresovaných na tomto procese. A napokon zdôrazňuje, že podnety prijaté v kontexte zlepšovania regulačného rámca sa nesmú samy stať administratívnou záťažou.
25. Malé a stredné podniky zohrávajú kľúčovú úlohu pre rast a zamestnanosť a prispievajú k rozvoju priemyselnej štruktúry. Členské štáty by preto mali pokračovať vo svojej politike v tejto oblasti zmiernením administratívnej záťaže, zavedením jednotných kontaktných miest ako aj prístupu k pôžičkám, mikropôžičkám, iným spôsobom financovania a k sprievodným službám. Prístup MSP k programom Spoločenstva má tiež mimoriadny význam. Komisia a členské štáty sa vyzývajú, aby čo najviac využívali podporné siete pre MSP: k tomuto je potrebné so sociálnymi partnermi na vnútroštátnej a regionálnej úrovni, v rámci možností aj s obchodnými komorami, rýchlo určiť potrebné opatrenia na racionalizáciu a spoluprácu.

26. Európska rada vyzýva Európsky investičný fond, aby diverzifikoval svoje činnosti najmä v prospech financovania inovatívnych MSP prostredníctvom sietí individuálnych investorov (business angles) a transferu technológií. Spolu s Komisiou je potrebné nájsť flexibilné finančné prostriedky vhodné na tento typ činností. Je tiež potrebné podporiť tieto činnosti novým programom Spoločenstva pre konkurencieschopnosť a inováciu.
27. Spoločný trh sa musí tiež opierať o hmotný vnútorný trh oslobodený od obmedzení interoperability a logistických obmedzení. Rozvinutie vysokorýchlostných sietí v zle pokrytých regiónoch je predpokladom pre rozvoj hospodárstva založeného na znalostiach. Investície do infraštruktúr vo všeobecnosti podporia rast a prinesú väčšie hospodárske, sociálne a environmentálne zblíženie. V iniciatíve pre rast a v programoch *Quick-start* Európska rada zdôrazňuje význam realizácie prioritných projektov v oblasti dopravných a energetických sietí a vyzýva Úniu a členské štáty, aby pokračovali v investičnom úsilí a podporovali partnerstvá verejného a súkromného sektora.
28. Otvorená svetová ekonomika ponúka nové príležitosti na stimulovanie rastu, konkurencieschopnosti a novej orientácie európskeho hospodárstva. Európska rada uznáva význam dosiahnutia ambicióznej a vyrovnanej dohody v rámci rokovaní v Dohe ako aj dôležitosť rozvoja bilaterálnych a regionálnych dohôd o voľnom obchode. Sledovanie tohto cieľa musí sprevádzať nepretržité úsilie o zabezpečenie zblížovania noriem na medzinárodnej úrovni vrátane dodržiavania práv duševného vlastníctva.

Rast a zamestnanosť v prospech sociálnej súdržnosti

29. Európska rada víta oznámenie Komisie o Sociálnom programe, ktorý prispieva k plneniu cieľov lisabonskej stratégie tým, že posilňuje európsky sociálny model založený na hľadaní plnej zamestnanosti a väčšej sociálnej súdržnosti.

30. Zvyšovanie miery zamestnanosti a predlžovanie aktívneho života v kombinácii s reformou systémov sociálnej ochrany predstavujú najlepší spôsob ako udržať súčasnú úroveň sociálnej ochrany.

Komisia bude v rámci svojej prebiehajúcej práce na opätovnom spustení Lisabonu uvažovať o otázkach ako zabezpečiť trvalo udržateľné financovanie nášho sociálneho modelu a na jeseň podá správu Európskej rade.

31. Ciele plnej zamestnanosti, kvalitných pracovných príležitostí a produktivity práce, ako aj sociálnej súdržnosti sa musia prejaviť v jasných a merateľných prioritách: umožniť prácu všetkým, prilákať viac ľudí na trh práce, zlepšiť prispôsobivosť, investovať do ľudského kapitálu, modernizovať sociálnu ochranu, napomáhať rovnosť príležitostí, najmä medzi mužmi a ženami a podporovať sociálne začlenenie.
32. Je nevyhnutné prilákať ľudí na trh práce. Tento cieľ sa dosiahne sledovaním aktívnej politiky zamestnanosti, finančnou prítlačivosťou práce, opatreniami, ktoré zosúladujú profesionálny a rodinný život vrátane zlepšenia zariadení poskytujúcich starostlivosť o deti. Je tiež potrebné klásť dôraz na rovnosť príležitostí, stratégie aktívneho starnutia, podporu sociálnej integrácie, ako aj transformáciu nenahlásenej práce na zákonné zamestnanie. Je tiež potrebné vytvárať nové zdroje pracovných miest v oblasti služieb osobám a podnikom, v oblasti sociálneho hospodárstva, územného plánovania a ochrany životného prostredia, ako aj v oblasti nových priemyselných povolání okrem iného vďaka podpore miestnych partnerstiev pre rast a zamestnanosť.
33. Nové formy organizácie práce a väčšia rozmanitosť pracovných zmlúv a lepšie spojenie flexibility a istoty prispievajú k prispôsobivosti pracovníkov a podnikov. Je tiež potrebné klásť dôraz na lepšie predvídanie a riadenie hospodárskych zmien.

34. Ľudský kapitál je najdôležitejším majetkom Európy. Členské štáty sa vyzývajú, aby zdvojnásobili úsilie o zvyšovanie celkovej úrovne vzdelanosti a zníženie počtu mladých, ktorí predčasne opúšťajú školu, najmä sledovaním pracovného programu „Vzdelávanie a odborná príprava 2010“. Celoživotné vzdelávanie predstavuje nevyhnutnú podmienku na dosiahnutie lisabonských cieľov v záujme vysokej kvality na všetkých úrovniach. Európska rada vyzýva členské štáty, aby sprístupnili možnosť celoživotného vzdelávania všetkým, v školách, podnikoch a domácnostiach. Je potrebné venovať osobitnú pozornosť prístupu k celoživotnému vzdelávaniu pre menej kvalifikovaných pracovníkov a pre zamestnancov malých a stredných podnikov. Európska rada preto vyzýva k rýchlemu prijatiu programu, ktorý Komisia v tejto veci čoskoro predloží. Okrem toho je potrebné uľahčovať podmienky prístupu organizáciou pracovnej doby, službami pre podporu rodiny, profesijným poradenstvom a novými formami deľby nákladov.
35. Je potrebné rozvíjať európsky priestor vzdelávania podporou geografickej a profesijnej mobility. Európska rada zdôrazňuje význam rozšírenia systému Europass, prijatia smernice o uznávaní odborných kvalifikácií v roku 2005 a európskeho rámca pre kvalifikácie v roku 2006.
36. Je potrebné, aby EÚ a členské štáty pokračovali v politike sociálneho začlenenia s jej viacrozmerným prístupom a aby sa sústredili na cieľové skupiny, ako napríklad chudobné deti.
37. Návrat k trvalému a udržateľnému rastu vyžaduje dynamickejšiu demografiu, lepšiu sociálno-profesijnú integráciu a väčšie zhodnocovanie ľudského potenciálu, ktorý predstavuje európska mládež. Európska rada na tento cieľ prijala Európsky pakt pre mládež uvedený v prílohe I ako jeden z nástrojov, ktoré napomáhajú plnenie lisabonských cieľov.

C. ZLEPŠOVANIE VLÁDNUTIA

38. Je dôležité, aby činnosti, ktoré vykonávajú EÚ a členské štáty, viac a konkrétnejšie prispievali k rastu a zamestnanosti. Preto bude zavedený zjednodušený mechanizmus. Má trojitý cieľ: uľahčovať určovanie priorít a zároveň rešpektovať celkovú rovnováhu stratégie a synergie medzi jej odlišnými časťami; zlepšovať vykonávanie týchto priorít v teréne snažiac sa o väčšie zapojenie členských štátov; racionalizovať monitorovací postup, aby bolo jasnejšie, ako sa stratégia uplatňuje na vnútroštátnej úrovni.
39. Tento nový prístup, založený na trojročnom cykle, ktorý začína tento rok a ktorý by sa mal obnoviť v roku 2008, bude obsahovať tieto etapy:
- a) východiskovým bodom cyklu bude súhrnný dokument Komisie („strategická správa“). Túto správu preskúmajú príslušné zloženia Rady a Európska rada, ktorá bude o nej diskutovať na jar, stanoví politické smerovania pre hospodárske, sociálne a environmentálne rozmery stratégie.
 - b) V súlade s postupmi ustanovenými v článkoch 99 a 128 Zmluvy a na základe záverov Európskej rady Rada prijme súbor „jednotných usmernení“, ktoré budú tvoriť dve zložky: hlavné usmernenia hospodárskych politík (HUHP) a usmernenia pre zamestnanosť (UZ). Ako všeobecný nástroj koordinácie hospodárskych politík by HUHP mali aj naďalej zahŕňať celú škálu makroekonomických a mikroekonomických politík, ako aj politík v oblasti zamestnanosti do tej miery, do akej tieto vzájomne na seba pôsobia. HUHP zabezpečia všeobecnú hospodársku súdržnosť troch rozmerov stratégie.

- c) Na základe „jednotných usmernení“
- členské štáty vytvoria na vlastnú zodpovednosť „národné programy reformy“, ktoré zodpovedajú ich potrebám a osobitnej situácii. Tieto programy budú predmetom porady so všetkými zainteresovanými stranami na regionálnej a vnútroštátnej úrovni vrátane parlamentných orgánov podľa postupov jednotlivých členských štátov. Tieto programy zohľadnia cykly ovplyvňujúce vnútroštátne politiky a budú môcť byť opätovne preskúmané v prípade zmien situácie. V prípade potreby členské štáty posilnia svoju vnútornú koordináciu vymenovaním „lisabonského národného koordinátora“;
 - Komisia predloží, ako náprotivok vnútroštátnych programov, „lisabonský program Spoločenstva“, ktorý bude pokrývať všetky opatrenia, ktoré bude na úrovni Spoločenstva potrebné prijať pre rast a zamestnanosť s ohľadom na potrebu zblížovania politík.
- d) Správy o vykonávaní lisabonskej stratégie, ktoré každoročne členské štáty zasielajú Komisii vrátane správ o uplatňovaní otvorenej metódy koordinácie sa budú odteraz zoskupovať do jediného dokumentu, ktorý bude jasne rozlišovať rozdielne oblasti politiky a ktorý poukáže na opatrenia prijaté počas predchádzajúcich dvanástich mesiacov na vykonanie vnútroštátnych programov. Prvý takýto dokument bude predložený na jeseň 2006.
- e) Komisia predloží každoročne správu o vykonávaní stratégie v jej troch rozmeroch. Na základe analýzy Komisie Európska rada každú jar preskúma dosiahnutý pokrok a rozhodne o prípadných potrebných úpravách „jednotných usmernení“.
- f) Pre HUHP sa uplatnia existujúce mechanizmy mnohostranného dohľadu.

40. Na konci tretieho roku každého cyklu sa „jednotné usmernenia“, „národné programy reformy“, ako aj „lisabonský program Spoločenstva“ obnovia v súlade s vyššie uvedeným postupom, pričom východiskovým bodom bude strategickú správu Komisie založená na celkovom hodnotení dosiahnutého pokroku počas predchádzajúcich troch rokov.
41. V roku 2005 sa uvedený cyklus začne v apríli, keď Komisia predloží jednotné usmernenia vypracované na základe týchto záverov. Členské štáty sa vyzývajú, aby vypracovali svoj národný program reformy na jeseň 2005.

III. TRVALO UDRŽATELNÝ ROZVOJ

42. Pri príležitosti obnovenia lisabonskej stratégie Európska rada potvrdzuje, že táto stratégia je sama o sebe súčasťou širšieho kontextu požiadavky trvalo udržateľného rozvoja vyhovieť súčasným potrebám bez toho, aby bola ohrozená schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje potreby. Európska rada súhlasila, že na svojom budúcom zasadnutí v júni prijme „Vyhlásenie o hlavných zásadách trvalo udržateľného rozvoja“. Toto vyhlásenie bude slúžiť ako základ pre obnovu stratégie trvalo udržateľného rozvoja, ktorú Európska rada prijala v Göteborgu v roku 2001. Táto nová ucelenejšia a ambicióznejšia stratégia, ktorá obsahuje ciele, ukazovatele a účinný postup napredovania, by sa mala opierať o dlhodobú pozitívnu víziu a plne zahŕňať vnútorné a vonkajšie dimenzie. Nová stratégia sa prijme do konca roka 2005 a Komisia uviedla, že včas predloží príslušné návrhy.

IV. KLIMATICKÉ ZMENY

43. Európska rada uznáva, že klimatické zmeny môžu mať významné negatívne environmentálne, hospodárske a sociálne dosahy na svetovej úrovni. Potvrďuje, že na to, aby sa splnil cieľ Rámcového dohovoru OSN o klimatických zmenách, každoročné zvyšovanie teplôt vo svete nesmie prekročiť 2°C v porovnaní s predindustriálnym obdobím.
44. Európska rada s veľkým potešením berie na vedomie nadobudnutie platnosti Kjótskeho protokolu. V tejto súvislosti chce predovšetkým zablahoželať Ruskej federácii k ratifikácii tohto protokolu.
45. Európska rada víta oznámenie Komisie „Výhra nad globálnymi klimatickými zmenami“ a vyzýva ju, aby pokračovala v analýze výhod a nákladov stratégií znižovania CO₂.
46. Európska rada vyzdvihuje silné odhodlanie EÚ oživiť medzinárodné rokovania. Na tento účel:
 - preskúma možnosti týkajúce sa úpravy po roku 2012 v súvislosti s procesom OSN o klimatických zmenách a zabezpečí čo najširšiu spoluprácu všetkých krajín a ich účasť na efektívnej a primeranej medzinárodnej činnosti;

- vypracuje strednodobú a dlhodobú stratégiu EÚ na boj proti klimatickým zmenám, ktoré budú v súlade s cieľovou hodnotou 2°C. S ohľadom na požadované celosvetové zníženie emisií je potrebné spoločné úsilie všetkých krajín počas nadchádzajúcich desaťročí, pri zohľadnení ich spoločných ale rozdielnych zodpovedností a schopností každej z nich, s výzvou menovite pre všetky hospodársky rozvinutejšie krajiny, aby značne zintenzívnili svoje úsilie o celkové zníženia. Bez toho, aby boli dotknuté nové prístupy k diferenciácii medzi zúčastnenými stranami, v budúcom spravodlivom a flexibilnom rámci EÚ očakáva, že bude môcť preštudovať spolu s ostatnými zúčastnenými stranami stratégie na dosiahnutie potrebných znížení emisií a odhaduje, že v tomto kontexte by sa mali zohľadniť spôsoby zníženia zo strany skupiny rozvinutých krajín s cieľom dosiahnuť zníženie o 15 až 30 % do roku 2020 v porovnaní s východiskovými hodnotami, s ktorými počíta Kjótsky protokol a ďalej v duchu záverov prijatých Radou (životné prostredie). Tieto rozpätia zníženia sa budú musieť preveriť s ohľadom na budúce práce na podmienkach, za ktorých možno dosiahnuť tento cieľ vrátane otázky nákladov a výhod. Je taktiež potrebné zvážiť spôsoby efektívneho zaangažovania krajín, ktoré sú veľkými spotrebiteľmi energie vrátane tých krajín, ktoré patria medzi nové alebo rozvojové krajiny,
- podporí hospodárne opatrenia, ktoré umožnia znížiť emisie.

Európska rada sa bude pravidelne zaoberať touto otázkou.

V. ITER

47. Európska rada trvá na potrebe začať s budovaním medzinárodného termonukleárneho experimentálneho reaktora v európskej oblasti do konca roka 2005 a vyzýva Komisiu, aby vynaložila čo najväčšie úsilie na dosiahnutie tohto cieľa najmä dovŕšením medzinárodnej dohody do júla 2005.

VI. PRÍPRAVA SUMMITU OSN V SEPTEMBRI 2005

48. Európska rada víta predloženie správy generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov „Vo väčšej slobode - K bezpečnosti ľudí, rozvoju spoločnosti a ľudským právam pre všetkých“ z 21. marca 2005, ktorá je prvoradým príspevkom k príprave summitu Organizácie Spojených národov v septembri 2005 venovanému priebežnému sledovaniu Deklarácie milénia (2000) a veľkých konferencií a summitov Organizácie Spojených národov. Európska rada opätovne potvrdzuje, že Únia je pevne rozhodnutá hrať významnú rolu v rámci Organizácie Spojených národov vo všeobecnosti a osobitne pri príprave summitu. Európska rada je odhodlaná na to, že tento proces povedie k formulácii spoločných reakcií na veľké problémy rozvoja, bezpečnosti a ľudských práv.
49. Európska rada vyzýva Komisiu a Radu, aby urýchlili svoju prácu, najmä tú, ktorá sa týka rôznych častí zložky „rozvoj“, s cieľom dať konečnú formu našim postojom k rôznym témam a umožniť Európskej únii zohrávať aktívnu rolu v budúcich diskusiách.

Európska rada zdôraznila osobitný význam Afriky v roku 2005. Víta zámer Komisie urýchlene predložiť návrhy s cieľom výrazne prispieť k revízii rozvojových cieľov milénia a zvýšiť podporu Únie africkému kontinentu. V tejto súvislosti vzala tiež na vedomie nedávnu správu Komisie o Afrike.

50. Európska rada vyjadruje želanie, aby proces dialógu pokračoval na všetkých úrovniach so skupinami krajín a krajinami, s ktorými Únia udržiava štruktúrované vzťahy, a zintenzívil sa s cieľom podporiť aktívnu dynamiku súladu pozícií, aby sa počas summitu v septembri 2005 dosiahli ambiciózne a vyvážené výsledky.

VII. LIBANON

51. Európska rada podporuje závery týkajúce sa Libanonu, ktoré Rada prijala 16. marca 2005. Opätovne potvrdzuje svoj záväzok k suverénnemu, nezávislému a demokratickému Libanonu. Pripomína dôležitosť rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN 1559 a vyjadruje svoju plnú podporu misii osobitného vyslanca generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov.
 52. Európska rada vyzýva Sýriu, aby urýchlene vykonala sľuby prezidenta Bašara al-Assada z 12. marca 2005, že stiahne všetky sýrske jednotky a spravodajské služby z Libanonu. Toto stiahnutie musí byť úplné a musí sa vykonať v súlade s presným časovým plánom.
 53. Európska rada dúfa, že nová vláda sa zostaví rýchlo a bude môcť konať v záujme všetkých Libanončanov. Táto vláda bude musieť byť schopná zorganizovať slobodné, spravodlivé a transparentné voľby podľa časového plánu, v súlade s libanonskou ústavou a bez vonkajšieho zásahu alebo vmiešavania sa. Európska únia bude pozorne sledovať volebný proces a bude pripravená poskytnúť svoju pomoc.
-

Európsky pakt pre mládež

V súvislosti so starnutím európskej populácie Európska rada považuje za potrebné, aby súbor politík a opatrení, ktoré tvoria plne integrovanú súčasť lisabonskej stratégie, prinášal úžitok mladým Európanom. Pakt pre mládež má za cieľ zlepšiť vzdelávanie, odbornú prípravu, mobilitu, profesijné zaradenie a sociálne začlenenie mladých Európanov a zároveň uľahčuje zosúladenie profesionálnej činnosti a rodinného života. Pakt má zabezpečovať ucelenosť súboru iniciatív v týchto oblastiach a slúžiť ako východiskový bod pre silnú a nepretržitú mobilizáciu v prospech mladých. Jeho úspech predpokladá zapojenie všetkých zainteresovaných strán, predovšetkým mládežníckych organizácií na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, ako aj Európskeho fóra pre mládež, regionálnych a miestnych orgánov a sociálnych partnerov.

Európska rada vyzýva Úniu a členské štáty, aby v rámci svojich právomocí a najmä v rámci európskej stratégie pre zamestnanosť a stratégie pre sociálne začlenenie, aby sa orientovali na oblasti:

V oblasti zamestnanosti, integrácie a sociálneho rastu

- zabezpečiť osobitné sledovanie politík pre trvalé zaradenie mladých na trh práce v rámci programu vzájomného učenia o zamestnanosti;
- podporovať zvyšovanie zamestnanosti mladých ľudí;
- dávať prednosť, v rámci vnútroštátnej politiky sociálneho začlenenia zlepšovaniu situácie najzraniteľnejších mladých ľudí, najmä tých, ktorí žijú v chudobe, ako aj iniciatívam, ktoré majú za cieľ zamedziť neúspechu v škole;
- vyzývať zamestnávateľov a podniky, aby preukázali sociálnu zodpovednosť v oblasti profesijného zaradenia mladých;

- povzbudiť mladých v rozvíjaní podnikania a podporiť objavenie sa mladých podnikateľov.

V oblasti vzdelávania, odbornej prípravy a mobility

- zabezpečiť, aby boli vedomosti v súlade s potrebami znalostnej ekonomiky a s týmto cieľom rozvoj spoločného základu schopností; v tejto súvislosti sústrediť úsilie predovšetkým na problém predčasného ukončenia školskej dochádzky;
- rozšíriť pre študentov možnosti absolvovať časť štúdia v inom členskom štáte;
- povzbudiť mobilitu mladých odstránením prekážok pre stážistov, dobrovoľníkov a pracovníkov, ako aj ich rodiny;
- pre výskumných pracovníkov zintenzívniť prebiehajúce iniciatívy v rámci programu Marie Curie;
- rozvíjať medzi členskými štátmi užšiu spoluprácu v oblasti transparentnosti a porovnateľnosti odborných kvalifikácií a uznávanie neformálneho a informálneho vzdelania.

V záujme zosúladenie profesionálneho života a osobného a rodinného života

- Podporovať zosúladenie profesionálneho života a rodinného života rozdelením zodpovednosti medzi partnerov, najmä rozšírením siete starostlivosti o deti a rozvoj inovatívnych modelov organizácie práce;
- preskúmať politiky, ktoré vychádzajú v ústrety deťom, s ohľadom na diskusie o zelenej knihe Komisie o demografických zmenách.

**Zlepšenie vykonávania
Paktu stability a rastu**

- správa Rady Európskej rade -

V tejto správe sa prekladajú návrhy na posilnenie a objasnenie vykonávania Paktu stability a rastu s cieľom zlepšiť koordináciu a monitorovanie hospodárskych politík podľa článku 99 Zmluvy a vyhnúť sa nadmernému deficitu, ako sa vyžaduje v článku 104 ods. 1 Zmluvy.

Rada potvrdzuje, že Pakt stability a rastu, založený na článku 99 a 104 Zmluvy, je základnou časťou makroekonomického rámca hospodárskej a menovej únie. Od členských štátov požaduje, aby koordinovali svoje rozpočtové politiky a vyhýbali sa nadmerným deficitom, čím prispieva k dosahovaniu makroekonomickej stability v EÚ a má kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní nízkej inflácie a nízkych úrokových sadzieb, ktoré zásadne prispievajú k dosahovaniu udržateľného hospodárskeho rastu a tvorbe pracovných miest.

Rada pripomína vyhlásenie o článku III-184 (pripojené k záverečnému aktu Ústavy), ktoré opätovne potvrdilo záväzok Európskej rady dosiahnuť ciele Lisabonskej stratégie - tvorbu pracovných miest, štrukturálne reformy a sociálnu súdržnosť - a v ktorom sa o rozpočtovej politike uvádza: „Cieľom Únie je dosiahnuť vyrovnaný hospodársky rast a cenovú stabilitu. Hospodárske a rozpočtové politiky preto potrebujú určiť správne priority v záležitostiach hospodárskych reforiem, inovácii, konkurencieschopnosti a posilňovaniu súkromného investovania a spotreby v obdobiach slabého hospodárskeho rastu. Toto by sa malo odrážať v nasmerovaní rozpočtových rozhodnutí na vnútroštátnej úrovni a úrovni EÚ, najmä prostredníctvom reštrukturalizácie verejných príjmov a výdavkov za predpokladu dodržiavania rozpočtovej disciplíny v súlade s Ústavou a Paktom stability a rastu.“

Dva nominálne základy paktu - 3% HDP ako referenčná hodnota pre pomer deficitu a 60% HDP ako referenčná hodnota pre pomer dlhu - dokázali svoju hodnotu a zostávajú naďalej hlavným bodom viacstranného dohľadu. Európska rada si však v júni 2004 všimla potrebu posilniť a objasniť vykonávanie Paktu stability a rastu s cieľom podporiť transparentnosť a národné vlastníctvo fiškálneho rámca EÚ a zlepšiť presadzovanie jeho pravidiel a ustanovení.

Pakt sa má uplatňovať spravodlivo a konzistentne vo všetkých krajinách a má byť zrozumiteľný pre verejnosť. Rada opätovne potvrdzuje, že systém založený na pravidlách je najlepšou zárukou presadzovania záväzkov a rovnakého zaobchádzania so všetkými členskými štátmi. Pri posilňovaní a objasňovaní paktu základnou úlohou je zabezpečiť náležitú vyváženosť medzi vyšším stupňom hospodárskeho posudzovania a politickej slobody rozhodovať pri dohľade a koordinácii rozpočtových politík a potrebou zachovať jednoduchosť, transparentnosť a vymožiteľnosť rámca založeného na pravidlách.

V Európskej únii s 25 krajinami vyznačujúcou sa značnou heterogénnosťou a rozmanitosťou a vzhľadom na skúsenosti získané počas 5 rokov v EMÚ by však obohatený spoločný rámec so silnejším dôrazom na ekonomické zdôvodnenie jeho pravidiel umožnil lepšie riešiť rozdiely v hospodárskych situáciách v EÚ. Cieľom je preto zlepšiť hospodárske podpory existujúceho rámca a posilniť tak dôveryhodnosť a vymožiteľnosť. Cieľom nie je zvýšiť prísnosť alebo pružnosť súčasných pravidiel, ale skôr ich zefektívniť.

Na základe toho cieľom reformy je lepšie reagovať na doterajšie nedostatky prostredníctvom väčšieho dôrazu na hospodársky vývoj a zvýšenej pozornosti venovanej zabezpečeniu udržateľnosti verejných financií. Nástroje na riadenie hospodárstva EÚ potrebujú byť tiež navzájom lepšie prepojené, aby sa zlepšil prínos fiškálnej politiky k hospodárskemu rastu a podporilo napredovanie smerom k realizácii Lisabonskej stratégie.

Po oznámení Komisie z 3. septembra 2004 o „Posilňovaní riadenia hospodárstva a objasňovaní vykonávania Paktu stability a rastu“ Rada pracuje na príprave konkrétnych návrhov reformy Paktu stability a rastu.

Pri preskúmaní ustanovení Paktu stability a rastu Rada zistila hlavne päť oblastí, v ktorých by mohlo nastať zlepšenie:

- i) zvýšiť ekonomické zdôvodnenie rozpočtových pravidiel s cieľom zvýšiť ich dôveryhodnosť a mieru stotožnenia sa s nimi;
- ii) zlepšiť zodpovednosť zo strany politikov v jednotlivých členských štátoch;
- iii) efektívnejšie využiť obdobia, keď hospodársky rast presahuje trend, na konsolidáciu rozpočtu s cieľom vyhnúť sa procyklickým politikám;
- iv) lepšie zohľadniť odporúčania Rady na obdobia, keď hospodársky rast nedosahuje trend;
- v) venovať dostatočnú pozornosť dlhu a udržateľnosti pri dohľade nad stavmi rozpočtov.

Pri príprave návrhov reformy Paktu stability a rastu Rada riadne zohľadnila zlepšenie riadenia a národnej zodpovednosti za fiškálny rámec, posilnenie hospodárskej podpory a účinnosti paktu v oblasti jeho nezávislej prevencie ako aj nezávislej korekcie na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti verejných financií, na podporu rastu a zabránenie uloženia nadmerného zaťaženia na budúce generácie.

V súlade s luxemburským uznesením o koordinácii hospodárskej politiky Rada potvrdzuje, že zlepšená koordinácia fiškálnych politík musí dodržiavať zásadu subsidiarity zo Zmluvy, pričom sa rešpektujú výsady národných vlád pri určovaní ich štrukturálnych a rozpočtových politík pri dodržiavaní ustanovení Zmluvy a Paktu stability a rastu.

V tejto správe ministri uvádzajú legislatívne zmeny potrebné na uplatnenie svojich názorov na reformu Paktu stability a rastu. Ich zámerom je udržiavať zmeny na minime a tešia sa na návrhy Komisie, aby sa ich názory uskutočnili.

1. Zlepšovanie riadenia

S cieľom zvýšiť legitimitu fiškálneho rámca EÚ a posilniť podporu jeho cieľov a inštitucionálnych dojednaní sa Rada domnieva, že členské štáty, Komisia a Rada musia pri vyhýbaní sa akémukoľvek inštitucionálnemu posunu splniť svoje jednotlivé povinnosti, najmä:

- 1) Komisia a Rada rešpektujú zodpovednosť členských štátov vykonávať politiky podľa svojho výberu v rámci obmedzení stanovených Zmluvou, najmä článkom 99 a 104, pričom členské štáty majú dodržiavať odporúčania Rady;
- 2) Komisia má včasne vykonávať svoje právo podnetu a uplatňovať pravidlá účinne, zatiaľ čo Rada a členské štáty rešpektujú zodpovednosť Komisie ako ochrancu Zmluvy a jej postupov;
- 3) Rada má vykonávať zodpovedne mieru svojho rozhodovania, pričom členské štáty a Komisia rešpektujú zodpovednosť Rady za koordináciu hospodárskych politík v rámci Európskej únie a jej úlohu pri celkovom fungovaní hospodárskej a menovej únie;
- 4) členské štáty, Rada a Komisia by mali opätovne potvrdiť svoj záväzok účinne a včas plniť Zmluvu a Pakt stability a rastu prostredníctvom partnerskej podpory a tlaku partnerov, a mali by konať v úzkej a konštruktívnej spolupráci pri procese hospodárskeho a fiškálneho dohľadu, s cieľom zaručiť istotu a účinnosť pravidiel paktu.

Rada zdôrazňuje význam zlepšovania riadenia a posilňovania národnej zodpovednosti za fiškálny rámec prostredníctvom ďalej uvedených návrhov.

1.1. Spolupráca a komunikácia

Rada, Komisia a členské štáty by mali účinne a včas uplatňovať Zmluvu a Pakt stability a rastu. Strany by mali konať v úzkej a konštruktívnej spolupráci pri procese hospodárskeho a fiškálneho dohľadu s cieľom zaručiť istotu a účinnosť pravidiel paktu.

V duchu transparentnosti a zodpovednosti by sa mala venovať pozornosť úplnej a včasnej komunikácii medzi inštitúciami ako aj s verejnosťou. S cieľom podporiť úprimnú a dôvernú výmenu názorov, Rada, Komisia a členské štáty by sa mali najmä zaviazat' vymieňať si vopred informácie o svojich zámeroch vo všetkých etapách monitorovania rozpočtu a postupu pri nadmernom deficite bez toho, aby boli dotknuté ich jednotlivé výsady.

1.2. Zlepšovanie partnerskej podpory a uplatňovanie tlaku partnerov

Rada súhlasí, aby bolo zvyšovanie účinnosti partnerskej podpory a tlaku partnerov neoddeliteľnou súčasťou reformovaného Paktu stability a rastu. Rada a Komisia by sa mali zaviazat' zdôvodňovať a zverejňovať svoje pozície a rozhodnutia vo všetkých vhodných etapách postupu paktu.

Partnerská podpora a tlak partnerov na úrovni eurozóny by sa mali uskutočňovať v rámci koordinácie vykonávanej v eurosкупine a mali by sa zakladať na horizontálnom posúdení vývoja štátnych rozpočtov a ich dôsledkov na eurozónu ako celok. Takéto posúdenie by sa malo urobiť aspoň raz za rok, do leta.

1.3. Doplnkové pravidlá štátnych rozpočtov a inštitúcie

Rada súhlasí, aby pravidlá štátnych rozpočtov dopĺňali záväzky členských štátov podľa Paktu stability a rastu. Naopak, na úrovni EÚ by sa mali poskytnúť stimuly a odstrániť demotivácie vo vnútroštátnych pravidlách, aby sa podporili ciele Paktu stability a rastu. V tejto súvislosti Rada poukazuje na demotivácie pochádzajúce z vplyvu niektorých účtovných a štatistických pravidiel ESA95 vo fiškálnom rámci.

V programoch stability a v konvergenčných programoch by sa mohlo s náležitou obozretnosťou zaoberať s vykonávaním existujúcich vnútroštátnych pravidiel (výdavkové pravidlá, atď.), pokiaľ sú dôležité na dodržiavanie rozpočtových pravidiel EÚ, keďže členské štáty sú na európskej úrovni zaviazané dodržiavať rozpočtové pravidlá EÚ a dodržiavanie rozpočtových pravidiel EÚ predstavuje jadro posudzovania programu stability a konvergenčného programu.

Rada sa domnieva, že mechanizmy vnútroštátneho riadenia by mali dopĺňať rámec EÚ. Vnútroštátne inštitúcie by mohli mať výraznejšiu úlohu v dohľade nad rozpočtom s cieľom posilniť národnú zodpovednosť, zlepšiť plnenie prostredníctvom národnej verejnej mienky a doplniť analýzu hospodárstva a politiky na úrovni EÚ.

1.4. Program stability pre zákonodarné orgány

Rada vyzýva členské štáty, aby pri príprave prvej aktualizácie svojho programu stability/konvergenčného programu po nástupe novej vlády preukázali kontinuitu s ohľadom na rozpočtové ciele schválené Radou na základe predchádzajúcej aktualizácie programu stability/konvergenčného programu a - s výhľadom pre celé zákonodarné orgány -s cieľom poskytnúť informácie o prostriedkoch a nástrojoch, ktoré zamýšľa použiť na dosiahnutie týchto cieľov stanovením svojej rozpočtovej stratégie.

1.5. Zapojenie národných parlamentov

Rada vyzýva vlády členských štátov, aby do svojich národných parlamentov predložili programy stability / konvergenčné programy a stanoviská Rady k nim. Národné parlamenty môžu chcieť diskutovať o ďalšom sledovaní odporúčaní v súvislosti s včasným varovaním a s postupom pri nadmernom deficite.

1.6. Spoločné makroekonomické prognózy

Rada uznáva, že je dôležité založiť rozpočtové projekcie na realistických a opatrných makroekonomických prognózach. Uznáva tiež dôležitý prínos, ktorý môžu mať prognózy Komisie pre koordináciu hospodárskych a fiškálnych politík.

Členské štáty, a najmä členské štáty eurozóny a členské štáty zúčastňujúce sa na ERM II by mali vo svojich makroekonomických a rozpočtových projekciách používať „bežne používané externé predpoklady“, ak ich Komisia poskytne v náležitom čase. Členské štáty môžu slobodne založiť svoje programy stability/konvergenčné programy na svojich vlastných projekciách. Odchýlenia medzi vnútroštátnymi prognózami a prognózami Komisie by sa však mali podrobnejšie vysvetliť. Toto vysvetlenie posluží ako odkaz pri posudzovaní neskorších chýb v prognózach.

Vzhľadom na nevyhnutnosť chýb v prognózach by sa mal v programoch stability/konvergenčných programoch klásť väčší dôraz na komplexné analýzy citlivosti a/alebo na prípravu alternatívnych scenárov s cieľom umožniť Komisii a Rade zvážiť celý súbor možných fiškálnych výstupov.

1.7. Štatistické riadenie

Rada súhlasí, aby vykonávanie fiškálneho rámca a jeho dôveryhodnosť záviseli hlavne od kvality, spoľahlivosti a aktuálnosti fiškálnych štatistík. Spoľahlivé a aktuálne štatistiky nie sú len základom pre posúdenie stavu štátneho rozpočtu; úplná transparentnosť takýchto štatistík umožní tiež finančným trhom lepšie zhodnotiť úverovú bonitu rôznych členských štátov, čo poskytuje dôležitú signalizačnú funkciu pre chyby v politike.

Hlavnou otázkou zostáva zabezpečiť primerané postupy, zdroje a schopnosti na tvorbu vysokokvalitných štatistík na vnútroštátnej i na európskej úrovni s cieľom zabezpečiť nezávislosť, nedotknuteľnosť a zodpovednosť národných štatistických úradov aj Eurostatu. Ďalej sa treba zamerať na vývoj operačnej kapacity, právomoc monitorovať, nezávislosť a zodpovednosť Eurostatu. Komisia a Rada sa v priebehu roka 2005 zaoberajú otázkou zlepšenia riadenia európskeho štatistického systému.

Členské štáty a inštitúcie EÚ by mali opätovne potvrdiť svoj záväzok tvoriť vysokokvalitné a spoľahlivé rozpočtové štatistiky a zabezpečovať vzájomnú spoluprácu na dosiahnutie tohto cieľa. Malo by sa zvážiť ukladanie sankcií členskému štátu, ak dôjde k porušeniu povinností riadne predkladať štátne údaje.

2. Posilnenie nezávislej prevencie

Existuje všeobecný konsenzus, že obdobia rastu presahujúceho trend by sa mali využiť na konsolidáciu rozpočtu s cieľom zabrániť procyklickým politikám. Nedosiahnutie strednodobého rozpočtového cieľa v minulosti, ktorým bol „takmer vyrovnaný alebo prebytkový“ rozpočet vyzýva k posilneniu nezávislej prevencie Paktu stability a rastu prostredníctvom obnoveného záväzku členských štátov prijať rozpočtové opatrenie potrebné na priblíženie sa k tomuto cieľu a k jeho dodržiavaniu.

2.1. Definícia strednodobého rozpočtového cieľa

Pakt stability a rastu stanovuje členským štátom povinnosť dodržiavať strednodobý cieľ (SC) pre stav ich „takmer vyrovnaných alebo prebytkových“ rozpočtov (TVAP).

Na základe zvýšenej hospodárskej a rozpočtovej heterogenity EÚ skladajúcej sa z 25 štátov, Rada súhlasí, aby sa SC rozlišoval pre jednotlivé členské štáty s cieľom vziať do úvahy rozmanitosť stavov hospodárstva a rozpočtov a trendov ako aj fiškálnych rizík pre udržateľnosť verejných financií, aj napriek perspektívnym demografickým zmenám.

Rada preto navrhuje vypracovať strednodobé ciele, ktoré zohľadnením charakteristík hospodárstva každého členského štátu sledujú trojaký účinok. Mali by po prvé poskytovať bezpečnostnú rezervu s ohľadom na 3% hranicu deficitu. Mali by tiež zabezpečovať rýchly pokrok smerom k udržateľnosti. Berúc toto do úvahy mali by poskytnúť priestor na rozpočtové manévrovanie, pri zohľadnení najmä nutnosti verejných investícií.

SC by sa mali rozlišovať a môžu sa pre jednotlivé členské štáty odchyľovať od TVAP na základe ich súčasného pomeru dlhu a potenciálneho rastu, pričom sa zachová dostatočná rezerva pod referenčnou hodnotou - 3% HDP. Rozsah jednotlivých SC pre členské štáty eurozóny a ERM II by tak bol, v cyklicky upravovaných obdobiach, očistený od jednorazových a dočasných opatrení, medzi -1% HDP pre krajiny s malým dlhom/vysokým potenciálnym rastom, a vyrovnaný alebo prebytkový pre krajiny s veľkým dlhom/nízkym potenciálnym rastom.

Dlhodobá udržateľnosť verejných financií by mala byť podporovaná zbližovaním pomerov dlhu s opatrnými úrovňami.

Mali by sa zohľadniť implicitné povinnosti (súvisiace so zvyšovaním výdavkov z dôvodu starnutia obyvateľstva), akonáhle sa vhodne stanovia a Radou odsúhlasia kritériá a spôsoby na to, ako to urobiť. Do konca roku 2006 by Komisia mala predložiť správu o pokroku, ktorý sa dosiahol pri metodike zostavovania analýzy zahrnutím týchto implicitných povinností.

Rada však zdôrazňuje, že sa nedá očakávať, aby sa fiškálna politika v krátkodobom horizonte vyrovnala s plnými štrukturálnymi účinkami demografického starnutia a vyzýva členské štáty, aby pokračovali vo svojich snahách pri vykonávaní štrukturálnych reforiem v oblastiach súvisiacich so starnutím ich obyvateľstva ako aj pri zvyšovaní miery zamestnanosti a účasti.

Strednodobé rozpočtové ciele by sa mohli revidovať, keď sa zavádza významná reforma a v každom prípade každé štyri roky, aby sa premietol vývoj v oblasti štátneho dlhu, potenciálneho rastu a fiškálnej udržateľnosti.

2.2. Postup úprav k strednodobému cieľu

Rada sa domnieva, že by sa mal lepšou rozpočtovou disciplínou v obdobiach ekonomického oživenia dosiahnuť symetrickejší prístup k fiškálnej politike počas celého cyklu s cieľom vyhnúť sa procyklickým politikám a postupne dosiahnuť strednodobý cieľ, a tak vytvoriť tak potrebný priestor na prekonanie hospodárskych poklesov a uspokojujúcim tempom znížiť verejný dlh, čím sa prispeje k dlhodobej udržateľnosti verejných financií.

Členské štáty by sa mali na európskej úrovni zaviazat', že budú v priaznivom období aktívne konsolidovať verejné financie. Predpokladom je využiť neočakávané extra príjmy na zníženie deficitu a dlhu.

Členské štáty, ktoré ešte nedosiahli svoje SC, by mali prijať opatrenia na jeho dosiahnutie počas celého cyklu. Ich snaha o úpravu by mala byť v priaznivom období väčšia; v nepriaznivom období by mohla byť obmedzenejšia. S cieľom dosiahnuť svoj SC by členské štáty eurozóny alebo ERM II mali uskutočňovať ročnú úpravu v cyklicky upravovaných obdobiach, očistenú od jednorazových a ostatných dočasných opatrení o 0,5 % HDP ako vzťažnú hodnotu. „Priaznivé obdobia“ by sa mali stanoviť ako obdobia, v ktorých produkcia presahuje svoju potenciálnu úroveň pri zohľadnení daňových elasticít.

Členské štáty, ktoré nepostupujú podľa požadovaného postupu úprav, vysvetlia dôvody odchýlky vo výročnej aktualizácii programu stability/konvergenčného programu. Komisia vydá politické usmernenia na podporu členským štátom, aby sa držali svojich postupov úprav. Takéto politické usmernenie sa nahradí včasnými varovaniami v súlade s ústavou, ihneď ako je to uplatniteľné.

2.3. Zohľadňovanie štrukturálnych reforiem

Rada súhlasí, aby sa s cieľom posilniť povahu paktu orientovanú na rast, zohľadňovali štrukturálne reformy pri vymedzovaní postupu úprav k strednodobému cieľu krajínám, ktoré ešte nedosiahli tento cieľ, a krajínám, ktoré ho už dosiahli, sa umožní dočasná odchýlka od tohto cieľa s jasným porozumením, že sa musí zaručiť bezpečnostná rezerva na zabezpečenie dodržiavania 3 % HDP ako referenčnej hodnoty pre deficit a že sa od stavu rozpočtu očakáva, že sa v rámci programového obdobia vráti k SC.

Zohľadnia sa iba významné reformy, ktoré majú priame dlhodobé účinky na znižovanie nákladov vrátane zvyšovania potenciálneho rastu, a preto majú overiteľný pozitívny vplyv na dlhodobú udržateľnosť verejných financií. V rámci ročnej aktualizácie programu stabilizácie/konvergenčného programu by bolo potrebné poskytnúť podrobnú analýzu pomeru nákladov a zisku týchto reforiem z rozpočtového hľadiska.

Tieto návrhy by sa mali zaviesť do nariadenia 1466/97.

Rada navyše dbá, aby dodržiavanie rozpočtových cieľov Paktu stability a rastu by nebránilo štrukturálnym reformám, ktoré jednoznačne zlepšujú dlhodobú udržateľnosť verejných financií. Rada uznáva, že sa musí venovať osobitná pozornosť dôchodkovým reformám zavádzajúcim viacpilierový systém, ktorý zahŕňa povinný, plne financovaný pilier. Napriek tomu, že tieto reformy zahŕňajú krátkodobé zhoršenie verejných financií počas realizačného obdobia, dlhodobá udržateľnosť verejných financií je jasne lepšia. Rada preto súhlasí, aby sa členským štátom uskutočňujúcim takéto reformy povolilo odkloniť sa od postupu úprav k SC alebo od SC samotného. Táto odchýlka od SC by mala odrážať čisté náklady na reformu zameranú na verejne spravovaný pilier za podmienky, že táto odchýlka je dočasná a zachová sa primeraná bezpečnostná rezerva vzhľadom na referenčnú hodnotu.

3. Zlepšenie vykonávania postupu pri nadmernom deficite

Postup pri nadmernom deficite by mal zostať jednoduchý, transparentný a spravodlivý. Skúsenosti z nedávnych rokov však ukazujú možný rozsah zlepšenia jeho vykonávania.

Usmerňujúcim princípom pre uplatňovanie postupu je urýchlená korekcia nadmerného deficitu.

Rada zdôrazňuje, že účelom postupu pri nadmernom deficite je skôr pomáhať než trestať, a preto poskytuje členským štátom stimuly na dodržiavanie rozpočtovej disciplíny pomocou posilneného dohľadu, partnerskej podpory a tlaku partnerov. Chyby v politike by sa navyše mali pri vykonávaní postupu pri nadmernom rozpočte jasne odlišiť od chýb v prognózach. Ak však členský štát nesplní odporúčania, ktoré sú mu adresované v rámci postupu pri nadmernom deficite, Rada má právomoc uplatňovať platné sankcie.

3.1. Príprava správy Komisie podľa článku 104 ods. 3

S cieľom zabrániť nadmerným verejným deficitom, ako k tomu vyzýva článok 104 ods. 1 Zmluvy, správy, ktoré pripraví Komisia podľa článku 104 ods. 3 Zmluvy ako výsledok svojho monitorovania tvoria základ pre stanovisko EFC, budúce hodnotenie Komisie a nakoniec rozhodnutie Rady o existencii nadmerného deficitu ako aj o jej odporúčaniach vrátane časových lehôt na korekciu deficitu.

Rada a Komisia sa rozhodli, že budú jasne zachovávať a dodržiavať referenčné hodnoty vo výške 3 % a 60 % HDP ako oporné body monitorovania vývoja rozpočtovej situácie a pomeru štátneho dlhu k HDP v členských štátoch. Komisia vždy vypracuje správu na základe článku 104 ods. 3 Zmluvy. Komisia vo svojej správe preskúma, či sa uplatňuje jedna alebo viacero výnimiek uvedených v článku 104 ods. 2 písm. a) a b). Rada potom navrhne revízie alebo vysvetlenia k rozsahu týchto výnimiek.

Ako to predvída Zmluva, Komisia okrem toho vo svojej správe zohľadní aj to, či verejný deficit členského štátu prekračuje štátne investičné výdavky a zohľadní všetky podstatné faktory vrátane strednodobého hospodárskeho a rozpočtového stavu členského štátu. Rada potom navrhne vysvetlenia k pojmu „všetky ostatné podstatné faktory“.

3.2. „Výnimočné a dočasné“ prekročenie deficitu nad referenčnú hodnotu

Zmluva v článku 104 ods. 2 písm. a) stanovuje v druhej zarážke výnimku, ak je prekročenie nad referenčnú hodnotu iba výnimočné a dočasné a ak pomer zostáva blízko referenčnej hodnoty.

Keďže na to, aby bolo možné túto výnimku využiť, pomer musí byť vždy blízko referenčnej hodnoty, nariadenie 1467/97 uvádza definície, kedy sa prekročenie referenčnej hodnoty, no stále blízko nej, považuje za výnimočné a dočasné: aby sa považovalo za výnimočné, prekročenie musí vyplývať z nezvyčajnej udalosti mimo kontroly členského štátu a s veľkým vplyvom na finančné postavenie verejnej správy alebo musí vyplývať zo závažného hospodárskeho poklesu. S cieľom, aby bolo prekročenie dočasné, musí rozpočtová prognóza Komisie naznačovať, že deficit poklesne pod referenčnú hodnotu po uplynutí nezvyčajnej udalosti alebo závažného hospodárskeho poklesu.

Závažný hospodársky pokles sa v súčasnosti spravidla definuje ako ročný pokles skutočného HDP najmenej o 2 %. Okrem toho, v prípade ročného poklesu reálneho HDP o menej než 2% nariadenie 1467/97 stále umožňuje Rade rozhodnúť, že nadmerný deficit neexistuje na základe ďalších dôkazov, najmä v náhlom poklese alebo v akumulovanej strate výkonu súvisiaceho s minulými trendmi.

Rada berie na vedomie, že súčasná definícia „závažného hospodárskeho poklesu“, uvedená v článku 2 ods. 2 nariadenia 1467/97 je príliš reštriktívna. Rada berie na vedomie, že odseky 2 a 3 článku 2 v nariadení 1467/97 je potrebné prispôbiť, aby mohla Komisia a Rada pri hodnotení a rozhodovaní o existencii nadmerného deficitu podľa odsekov 3 až 6 článku 104 Zmluvy považovať za výnimočné prekročenie referenčnej hodnoty, ktoré vyplýva zo zápornej miery rastu alebo z akumulovanej straty výkonov počas zdlhavého obdobia veľmi malého rastu v porovnaní s potenciálnym rastom.

3.3. „Všetky ostatné podstatné faktory“

Článok 104 ods. 3 Zmluvy vyžaduje, aby pri vypracovaní správy o neplnení kritérií na dodržiavanie rozpočtovej disciplíny Komisia „taktiež zohľadnila, či verejný deficit prekračuje vládne investičné výdavky a zohľadnila všetky ostatné podstatné faktory strednodobého hospodárskeho a rozpočtového stavu členského štátu“. Vyvážené celkové hodnotenie musí obsahovať všetky tieto faktory.

Rada zdôrazňuje, že zohľadnenie „ostatných podstatných faktorov“ v krokoch vedúcich k rozhodnutiu o existencii nadmerného deficitu (článok 104, odseky 4, 5 a 6) musí plne závisieť od zastrešujúcej zásady, že - skôr než sa zvážia všetky príslušné faktory - prekročenie referenčnej hodnoty je dočasné a deficit zostáva blízko referenčnej hodnoty.

Rada sa domnieva, že by sa mal objasniť rámec, ktorý má zohľadňovať „všetky ostatné podstatné faktory“. Správa Komisie podľa článku 104 ods. 3 by mala primerane odrážať vývoj strednodobej hospodárskej situácie (najmä potenciálny rast, prevažujúce cyklické podmienky, vykonávanie politík v kontexte lisabonskej agendy a politík na podporu výskumu a rozvoja a inovácie) a vývoj strednodobého stavu rozpočtu (najmä snahy o fiškálnu konsolidáciu v „priaznivej dobe“, udržateľosť dlhu, verejné investície a celková kvalita verejných financií). Ďalej sa do úvahy zoberú akékoľvek iné faktory, ktoré sú podľa názoru dotknutého členského štátu dôležité na komplexné kvalitatívne zhodnotenie prekročenia referenčnej hodnoty. V tejto súvislosti sa bude osobitná pozornosť venovať rozpočtovým snahám zameraným na zvyšovanie alebo zachovanie vysokej úrovne finančných príspevkov na podporu medzinárodnej solidarity a na dosiahnutie európskych politických cieľov, menovite zjednotenia Európy, ak má toto škodlivý účinok na rast a fiškálne zaťaženie členského štátu.

Je zrejmé, že by sa nemala predefinovať maastrichtská referenčná hodnota pre deficit vyňatím konkrétnych rozpočtových položiek.

Ak Rada rozhodla na základe článku 104 ods. 6, že v členskom štáte existuje nadmerný deficit, v nasledujúcich procedurálnych krokoch článku 104 sa berú úvahy aj „ostatné podstatné faktory“. Nemali by sa však brať do úvahy podľa článku 104 ods. 12, t. j. v rozhodnutí Rady o tom, či členský štát svoj nadmerný deficit opravil.

Tieto návrhy by sa mali zaviesť do nariadenia 1467/97.

3.4. Zohľadňovanie systémových dôchodkových reforiem

Rada súhlasí, že by sa malo starostlivo zvážiť prekročenie blízko referenčnej hodnoty, ktoré odráža uskutočňovanie dôchodkových reforiem, ktoré zavádzajú viacpilierový systém zahŕňajúci povinný, plne financovaný pilier. Napriek tomu, že uskutočňovanie týchto reforiem vedie ku krátkodobému zhoršeniu stavu rozpočtu, dlhodobá udržateľnosť verejných financií sa jasne zlepšuje.

Komisia a Rada vo všetkých rozpočtových hodnoteniach v rámci PND riadne zohľadní uskutočňovanie týchto reforiem.

Pri posudzovaní podľa článku 104 ods. 12, či sa opravil nadmerný deficit, Komisia a Rada posúdi najmä vývoj údajov o deficite PND, pričom zváži čisté náklady reformy verejne spravovaného piliera. Čisté náklady reformy sa zvážia pre prvých päť rokov po tom, čo členský štát zaviedol povinný plne financovaný systém, alebo päť rokov po roku 2004 pre členské štáty, ktoré už takýto systém zaviedli. Okrem toho sa bude postupovať regresívne, t. j. počas obdobia piatich rokov sa do úvahy vezme 100, 80, 60, 40 a 20 percent čistých nákladov reformy na verejne spravovaný pilier.

3.5. Väčšie sústredenie na dlh a udržateľnosť

V súlade s ustanoveniami Zmluvy Komisia má preskúmať dodržiavanie rozpočtovej disciplíny na základe deficitu aj na základe dlhu. Rada súhlasí, že by sa malo viac sústrediť na dlh a udržateľnosť a opätovne potvrdzuje potrebu znížiť štátny dlh pod 60 % HDP uspokojuvým tempom pri zohľadnení makroekonomických podmienok. Čím sú vyššie pomery dlhu k HDP členských štátov, tým väčšie úsilie musia vyvinúť na ich rýchle zníženie.

Rada sa domnieva, že rámec dohľadu nad dlhom by sa mal posilniť uplatňovaním koncepcie „dostatočného znižovania a približovania k referenčnej hodnote uspokojivým tempom“ na pomer dlhu v kvalitatívnom vyjadrení, zohľadnením makroekonomických podmienok a dynamiky dlhu vrátane sledovania primeraných úrovní primárnych prebytkov ako aj iných opatrení na zníženie hrubého dlhu a stratégií riadenia dlhu. Pre krajiny nad referenčnou hodnotou Rada pripraví vo svojich stanoviskách k programom stabilizácie a konvergenčným programom odporúčania o dynamike dlhov.

Na tento účel sa nevyžaduje žiadna zmena existujúcich nariadení.

3.6. Predĺženie lehoty na prijatie účinných opatrení

Rada sa domnieva, že lehota na prijatie rozhodnutia podľa článku 104 ods. 6, ktorým sa stanovuje existencia nadmerného deficitu by sa mala predĺžiť z troch na štyri mesiace po lehote na fiškálne oznámenie. Okrem toho Rada sa domnieva, že načasovanie prijatia účinného opatrenia po odporúčaní na korekciu nadmerného deficitu podľa článku 104 ods. 4 by sa malo predĺžiť zo 4 na 6 mesiacov, aby sa členským štátom umožnilo vytvoriť lepší rámec pre opatrenie v postupe pre štátny rozpočet a vytvoriť adresnejší balík opatrení. To by mohlo uľahčiť prijatie súboru opravných štrukturálnych opatrení (v protiklade k prevažne dočasným). Okrem toho pri dlhších lehotách by bolo možné zohľadniť aktualizovanú prognózu Komisie, takže prijaté opatrenia a významné zmeny v podmienkach rastu, ktoré by mohli odôvodniť predĺženie lehoty, by sa posúdili spolu. Z rovnakých dôvodov by sa mala jednomesačná lehota pre Radu na prijatie rozhodnutia o prechode z článku 104 ods. 8 na 104 ods. 9 predĺžiť na dva mesiace a dvojmesačná lehota podľa článku 104 ods. 9 by sa mala predĺžiť na 4 mesiace.

Tieto návrhy by vyžadovali zmeny v príslušných článkoch nariadenia 1467/97.

3.7. Počiatočná lehota na korekciu nadmerného deficitu

Rada sa domnieva, že lehota na korekciu nadmerného deficitu by mala byť jeden rok po jeho identifikácii, a teda za normálnych okolností dva roky po jeho výskyte. Rada však súhlasí, že prvky, ktoré sa majú zohľadniť pri stanovení počiatočnej lehoty na korekciu nadmerného deficitu by sa mali stanoviť lepšie a mali by zahŕňať najmä celkové hodnotenie všetkých faktorov uvedených v správe podľa čl. 104 ods. 3.

Ako vzťažná hodnota sa bude od krajín s nadmerným deficitom požadovať dosiahnutie ročného minimálneho fiškálneho výkonu vo výške najmenej 0.5 percenta HDP v cyklicky upravovaných obdobiach, očisteného od jednorazových opatrení a počiatočná lehota na korekciu nadmerného deficitu by sa mala stanoviť po zohľadnení tohto minimálneho fiškálneho výkonu. Ak sa tento výkon zdá byť dostatočný na korekciu nadmerného deficitu v roku po jeho identifikovaní, počiatočná lehota nemusí byť dlhšia ako tento rok.

Rada však súhlasí, že v prípade osobitných okolností by sa mohla počiatočná lehota na korekciu nadmerného deficitu stanoviť na jeden rok neskôr, t.j. druhý rok po jeho identifikácii, a teda bežne tretí rok po jeho výskyte. Rozhodovanie o existencii osobitných okolností zohľadní vyvážené celkové hodnotenie faktorov uvedených v správe podľa článku 104 ods. 3.

Počiatočná lehota sa stanoví bez toho, aby boli dotknuté systémové dôchodkové reformy a lehoty uplatňované na nové a budúce členské štáty.

3.8. Revízia lehôt na korekciu deficitu

Rada súhlasí, že lehoty na korekciu nadmerného deficitu by sa mali revidovať a predĺžiť, ak sa počas postupu pri nadmernom deficite vyskytnú neočakávané nepriaznivé hospodárske udalosti s výrazne nepriaznivými rozpočtovými dôsledkami. Je možné zopakovať odporúčanie podľa článku 104 ods. 7 alebo oznámenie podľa článku 104 ods. 9 Zmluvy a malo by sa využiť, ak príslušný členský štát prijal účinné opatrenie v súlade s počiatočným odporúčaním alebo oznámením. Toto by sa malo podrobnejšie uviesť v nariadení 1467/97.

Od členských štátov by sa vyžadovalo, aby poskytli dôkazy o prijatí účinného opatrenia po odporúčaní. Ak bolo účinné opatrenie prijaté ako reakcia na predchádzajúce odporúčania a nepredvídateľný vývoj rastu odôvodňuje revíziu lehôt na korekciu nadmerného deficitu, postup neprejde k ďalšiemu kroku. Prognóza rastu nachádzajúca sa v odporúčaní Rady by bola odkazom, voči ktorému by sa posudzovali nepredvídateľné trendy rastu.